

FRIVÄRLD

Rapport nr. 1 2017
Mars 2017

ISBN: 978-91-7703-066-9

Svenska FN-insatsen i Mali: Verkliga utmaningar och verklig skillnad

Annica Ögren

2014 skickade regeringen 250 svenska soldater i ett underrättelseförband till Mali. Ett farligt uppdrag i en pågående konflikt mot extremister och islamister. I höstas följde frilansjournalisten Annica Ögren den svenska insatsen på plats i Mali. Läs hennes reportage om vad förbandet åstadkommit och om utmaningarna i den insatsen, som blivit en av de blodigaste i FN:s historia.

Annica Ögren, 29 år, är frilansande utrikesreporter med erfarenheter från bland annat Ukraina, Irak och Uganda. Hösten 2016 följde hon under en veckas tid det svenska förbandet i Timbuktu i norra Mali som inbäddad reporter. Syftet var att ta reda på varför Sverige skickat militära trupper till ett av världens fattigaste länder samt att skildra vad soldaterna gör på plats i en av FN:s blodigaste missioner någonsin.

Sanden från Sahara dammar efter FN-fanorna på militärfordonen som rullar in på Timbuktus gator. Det är onsdag förmiddag och temperaturen har redan stigit till 45 grader. Svetten rinner på de svenska soldaterna när de kliver ur fordonen i full utrustning för att påbörja patrullering.

Mali är ett av världens fattigaste länder och här pågår en av FN:s blodigaste missioner i organisationens historia: MINUSMA (FN:s multidimensionella integrations- och stabiliseringsinsats i Mali). Med över 70 stupade FN-soldater pågår här en konflikt mellan väpnade separatistiska respektive islamistiska grupper. De slåss om ökenområdet i norra Mali – som de kallar Azawad – där städerna Timbuktu, Gao och Ber kommit att utgöra konfliktens mittpunkter. Likte flesta konflikter är det civilbefolkningen och den fredsbevarande FN-insatsens personal som hittills fått betala det högsta priset i konflikten. Hundratals civila har blivit dödade och över hundratusen har tvingats fly sina hem.

En vecka innan det här reportaget görs har en självmordsbombare sprängt sig till döds inte alls långt ifrån den plats där vi nu befinner oss. Några svenska soldater som var ute på kvällspatrullering befann sig bara meter från terroristen, men klarade sig utan skador. Någon vecka dessförinnan skar islamister halsen av en man som anklagades för att ha pratat med FN. Hans huvud hängdes upp i ett träd för att statuera ett exempel för resten av byborna.

Det är en orolig situation i hela norra Mali och säkerhetsläget har under det senaste året förvärrats. Extremistiska grupper angriper regelbundet såväl civilbefolkning som internationella aktörer på plats.

I ett inhägnat område på en av Timbuktus gator ligger FN:s huvudkontor för ”region väst”, som det svenska bidraget ingår i. Maliska regeringsarmén, Fama, står beväpnad vid checkpointen när vi rullar in på området. Här inne arbetar Kodja Kegnon, brigadchef för de militära trupperna i regionen.

– Vårt uppdrag är främst att hjälpa den maliska armén, och alla grupper som skrivit på fredsavtalet, att hedra och respektera det, få det att gå framåt. Vi stöttar den maliska regeringen att upprätta närvaro och installera sig i hela regionen för att återta styret, berättar Kegnon.

Han förklarar också att det största hotet mot FN i Mali är terrorattacker, som oftast sker genom IED:er (Improvised Explosive Device). Terrorn är ett hot som FN har svårt att skydda sig mot. Fienden gräver ner sprängladdningar, inväntar att ett FN-fordon åker över dem och går därefter på med finkalibrig eld.

– Det är brutala attacker, säger Kegnon.

”En vecka innan det här reportaget görs har en självmordsbombare sprängt sig till döds inte alls långt ifrån den plats där vi nu befinner oss.”

År 2016 ökade IED-incidenterna mot FN-personal med 33 procent och bara under det första halvåret samma år stupade 24 fredsbevarare. Det är det högsta dödstalet sedan 2014. På grund av det asymmetriska hotet beslöt Säkerhetsrådet sommaren 2016 att utöka mandatet som nu gäller till och med juni 2017.

– Det nya mandatet tillåter oss att agera mer proaktivt och mer robust. Vi kanske inte kan ta upp striden mot terroristerna men vi kan hindra deras framfart och finnas i terrängen, fortsätter Kegnon.

Sverige bidrar sedan 2014 med ett underrättelseförband till insatsen för att stödja implementeringen av fredsavtalet, liksom de andra truppbidragen. Tillsammans med Nederländerna ingår Sverige i en multinationell och fristående underrättelsestab, AFISU (All Sources Information Fusion Unit). Det är ett värdefullt bidrag för FN som befinner sig i en konflikt som i allt högre utsträckning präglas av terroristgrupper vars främsta krigföringsmetod är just IED:er. En viktig del av svenskarnas jobb är att skapa tillit hos befolkningen, och det görs främst genom att regelbundet patrullera och upprätta närvaro i staden Timbuktu.

Utanför det inhägnade området som vi befinner oss i fortgår livet för Timbuktus befolkning. Efter islamisternas ockupation 2012 vågar sig nu folket ut på gatorna igen. Flyktingar som fördrivits från sina hem har börjat återvända. Men fortfarande fattas nästan hundra tusen personer som flytt mot landets gränser och in i grannländerna. Rädslan för terror hos befolkningen är stor: att aldrig veta när en bomb kommer att smälla, eller vem som kommer att bli dödad härnäst. Det är inte ovanligt att medlemmar ur rebell- eller islamistgrupper gömmer sig bland befolkningen och slår till då det är som minst väntat.

Vi fortsätter patrulleringen till fots efter att ha lämnat FN-sektorn. Den ljusgula ökensanden täcker vartenda gatuhörn där vi går. Lukten av avfall tränger sig in i näsan. Vi närmar oss en damm som blivit stadens soptipp och flugornas paradiset. Här leker halvnakna barn och petar med pinnar i sophögarna.

– Visst var man lite cynisk när man först kom ner hit och hade den här klassiska känslan att ”Vad har vi här att göra?”, säger en av soldaterna som kallar sig Erik, 31. Han är van att patrullera här.

– Men vi har fått konkreta bevis på att vi gör skillnad för folket och det gör ju att man blir lite varm inombords. Många nya butiker har öppnat sedan vi kom, folk är ute på kvällarna och kvinnor kan röra sig fritt, fortsätter han.

Under vår patrullering kommer många av de äldre byborna fram och tar svenskarna i hand, tackar för deras närvaro.

Faktaruta: Konflikten i Mali

Konflikten i Mali blossade upp under 2012 när tuaregerna – det berbiska nomadfolket som bebor norra Mali – gjorde uppror mot den sittande regeringsarmén. Många tuareger hade då återvänt från Libyen, efter att diktaturen Ghaddafi föll, där de stridit för acceptans och en fristad. Beväpnade återvände de till Mali för att återta vad de hävdade var deras: regionen Azawad. De skulle skapa en självständig stat av norra Mali. Rebellgrupper formades och allierade sig med terrornätverk som Al-Qaeda i islamiska Maghreb (AQIM). Tillsammans anföll de städerna Timbuktu, Gao och Ber i norra Mali som sedan kom att kontrolleras av AQIM med sina strikta sharialagar. Över hundra tusen människor flydde.

Frankrike intervenerade i Mali 2013 och drev tillfälligt bort islamisterna.

Ett fredsavtal mellan landets regering och rebellgrupper skrevs, och FN:s säkerhetsråd beslutade att skicka fredsbevarande trupper till Mali. Sedan dess har fredsavtal brutits, och nya skrivits.

Separatistiska och islamistiska grupper fortsätter att angripa den maliska befolkningen och FN, och vad som en gång gav hopp om en ljusare framtid ifrågasätts nu av insatsens resultat att döma. Även Frankrike är tillbaka i Mali med Operation Barkhane, en antiterrorjakt som bedrivs fristående från FN.

”Ni måste fortsätta komma hit! Kom hit oftare! Tack för det ni gör!”, ropar en man som sitter på dörrtröskeln till ett nyöppnat stånd vid marknadsplatsen.

En klunga barn springer barfota runt de svenska FN-soldaterna och tittar nyfiket på dem. Några yngre vill hålla dem i handen och göra en ”high five”. En bit bort på gatan syns några kvinnor som lagar mat intill en åsna i bur och mitt emot står en man och styckar en ko.

Erik har jobbat inom Försvarsmakten i nästan sju år och tidigare tjänstgjort på utlandsmissionen i Kosovo. Han beskriver Maliuppdraget som annorlunda mot hans tidigare erfarenhet.

– Kosovo var en Natoled insats. Under 06–07 när jag var där hade det hunnit bli ganska lugnt. Uppgiften och miljön där var mer polisiär. Här i Mali är vårt uppdrag att bidra med så mycket information vi kan till FN, i en enormt komplex konflikt som denna. Skillnaden i hur informationen förvaltas, Nato och FN emellan, är stor. FN är ibland en tungrodd maskin men vi bidrar till att den maskinen faktiskt går framåt, berättar han.

– Sedan FN kom hit har människorna kunnat börja återgå till sina vanliga liv, många känner sig trygga av att ha oss här och då märker vi ändå att vi gör skillnad. Kanske är den till synes liten, men det är en skillnad, säger en annan soldat, Martin, 26 år.

En fredsbevarande FN-insats handlar i mångt och mycket om att skapa tillit och påverka politiskt, snarare än att visa militära muskler. Trupperna ska verka för dialog, försoning och minska spänningar mellan grupperingar i landet. I en pågående konflikt som den i Mali, där terrorister och extremister utgör det största hotet, är det lätt att förväntningarna på insatsen misstolkas.

Det senaste mandatet (2295) från år 2016 ger trupperna större möjlighet att agera mer robust och proaktivt mot de asymmetriska hot som finns i Mali, även om det i mandatet saknas direkta direktiv för hur detta ska ske – liksom med vilka resurser. Men MINUSMA är inte en anti-terrorinsats och besitter varken förmåga eller mandat för att genomföra sådana typer av aktiviteter. På grund av hotet från terrorism, samt att konflikten i Mali fortfarande är pågående, anses insatsen som svårjobbad.

På grund av att MINUSMA:s styrkebidrag dessutom är uppdelade och placerade i de större städerna i norra Mali, ligger stora delar av konfliktområdet utanför FN:s räckvidd. I och med avsaknaden av vägar och att landet till stor del täcks av öken har de internationella styrkorna svårt att operera någon längre sträcka

”I en pågående konflikt som den i Mali, där terrorister och extremister utgör det största hotet, är det lätt att förväntningarna på insatsen misstolkas.”

från baserna. Om detta har Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI) skrivit en rapport från september 2016.¹ Rapporten beskriver hur detta, tillsammans med maliska statens oförmåga att skapa säkerhet i landet, leder till att såväl kriminella som extremistiska grupper kan operera relativt ostört i regionen. I ökenområdet i norra Mali går dessutom de största smuggelvägarna in till Europa. Här smugglas allt från människor till narkotika och vapen. En svårkontrollerad verksamhet för alla utom rebell- och terrorgrupper som styr i regionen, samtidigt som den bidrar till landets informella ekonomi.

Det är stora utmaningar som Sveriges truppbidrag i Mali står inför, liksom för insatsen i stort. De flesta andra styrkebidragen, som främst kommer från afrikanska länder, lider av brister i materiel och militär förmåga. Det skapar en situation där svenskarnas verksamhet – som relativt sett är ett väldigt kvalificerat bidrag – försvåras. Det råder brist på bra information då andra förband från övriga insatsländer inte alls rör sig ute lika mycket som svenskarna.

Men trots utmaningarna visar den svenska insatsen på goda resultat.

Analytikern och medförfattare till FOI:s rapport från 2016, Cecilia Hull Wiklund, har granskat MINUSMA som insats och hur de svenska bidraget levererat.

– För FN och det internationella samfundet, som möter stort behov av underrättelse, har insatsen varit av väsentlighet och Sverige har dessutom genom insatsen visat sig som en god världsmedborgare.

Enligt Erik, som när vi pratar varit på plats i Mali under fem månader, handlar de största utmaningarna för Sverige om logistik och mobilitet.

– Här och nu handlar det om bristen på egna helikoptrar. Med sådana hade förmågan att lösa uppgifter snabbt och säkert ökat markant. Vi hade även kunnat undsätta skadade med helikopter utan några mellanhänder. Just nu rullar vi i fordon som förvisso ger bra skydd, men i ökenmiljö stöter vi på många begränsningar.

När vi kommer tillbaka in på den svenska basen Camp Nobel strax utanför Timbuktu, rullar terrängbilarna åter innanför muren av sandfyllda balar. Patrullen är färdig. Soldaterna parkerar fordonen, tömmer sina vapen på ammunition och börjar packa ur och rengöra sin utrustning. Under ett camouflagenät i skuggan står ett par bänkar där några av soldaterna sätter sig för att pusta ut med en kopp

1. *En fredsfrämjare i krig? – FN och konflikten i Mali*, Nilsson Claes och Hull Wiklund Cecilia. FOI: 2016.

”Det är stora utmaningar som Sveriges truppbidrag i Mali står inför, liksom för insatsen i stort.”

kaffe. Jag frågar Erik om han tror att Sverige kommer att vara kvar i Mali under en lång tid framöver.

– Ja, jag hoppas det. Jag vill ju tro att vi är här under en längre period, det känns rättvist mot folket inne i Timbuktu också, så jag hoppas att de svenska politikererna tar rätt beslut och är på vår sida där, fortsätter han.

Är en FN-insats rätt väg att gå?

– Det är en svår fråga. I det långa loppet är det väl det, med att bygga förtroende. Men ibland önskar man att man bara kunde kalla in hela krigsmaskinen som fanns i till exempel Afghanistan, att liksom ha hela verktygslådan färdig och klar, så att säga. Men det är ju inte riktigt vår uppgift här som underrättelseförband, förklarar Erik.

Han berättar att det nya mandatet är en bra stöttepelare som de svenska soldaterna känner förtroende för.

– Det är en tillräckligt stor verktygslåda för att vara FN i alla fall. Men ett recept för framgång som jag tror på, är att engagera de civila ytterligare, tillägger han.